

a fürdőszoba, akár háború árán.
 Talán mással is van ilyen, mikor
 fehérek feketék ellen, a kád
 szélén meg szappanfigurák
 nézik, csinos paparazzók,
 a királynőt, aki a szomszéd lányra
 mutogat, üssétek le a fejét.

Vincze Ferenc

HA HÍV A HAZA

Tátá magas, egyenes derekú ember volt. Simára borotvált arcában mélyen ült apró, fekete szeme. Sárgásbarna katonaköpenyét fekete övvel szorította össze a derekán, s báránybőr kucsmája hegyesen meredezett az ég felé. Ahogy kaptatott föl a hegyoldalon, úgy nézett ki, mintha karót nyelt volna. Hosszú, méretes karót.

Lent a faluban hórihorgasnak csúfolták, főként a háta mögött, szemtől szemben mindenki domnu Vasilénak szólította. Azt hiszem, féltek tőle. Mikor november végén lement a faluba, még Ioan Murga, a kihelyezett párttitkár is előre megemelte a kalapját, pedig az senkinek sem szokott előre köszönni. Legalábbis ez a hír járta hajdanán. Még akkoriban, mikor nagyapám felvitt a hegyre.

Egyik nap csak beállított az udvarra, ledobta az átalvetőjét az ajtóba, és nekitámaszkodott az ajtófélfának. – Felviszem magammal – mondta, ránézett anyámra, aki ránézett apámra, az meg rám, bölintott anyámnak, az meg könnyes szemmel elkezdett csomagolni. Pár pillanat volt az egész, és megváltozott az életem. Tátá gondjaira bíztak, vagy fogalmazhatunk úgy is, a történet hitelessége szempontjából nem lényegtelen, hogy kiadtak. Bérbe adtak. Azon a napon lettem csobánfiú. Havi három kiló túróért, egy kiló ordáért, némi zsendicéért. Ez utóbbi néha elmaradt. És évente két bárány vagy egy juh. Ez volt a bérem, vagyis az áram. Attól függ, honnan nézzük. A hegyről vagy a völgyből.

Anyám összepakolt, megrakta az átalvetőt ruhával, inggel, gatyával, még apám kinőtt lajbiját is megkaptam, állítólag dédnagyanyám keze munkája, pár marék puliszkaliszt, némi olaj, gyufa, cipő, csizma, s Tāti már fel is húzta a szemöldökét, mert megtelt a zsák.

Tavas volt. A hó épp lefelé takarodott a hegyről, már zöldült a domb, habár még odafönről fehéren tekintett szét a tető. Anyám megölelt, szorosan tartott pár pillanatra, de aztán apám oldalba lökött, megpaskolta a hátamat, hogy akkor most már férfi vagyok, és induljak. Induljak a hegyre, ahogy tette ezt nagyapám, dédnagyapám, üknagyapám, szépnagyapám és mindenki, aki élt és mozgott és férfi volt a családban.

Nagyapám átvette hátán az átalvetőt, kucsmáját a fejébe húzta, megragadta méretes pásztorbotját, biccentett anyáméknak, és kilépett az utcára.

Mentünk.

Tátá ment elöl, hatalmas léptekkel haladt a falu vége felé. Valahol a kocsmá közelében elment mellettünk Murga, kalapjával már előre integetett nagyapám felé, s messziről kérdezte, hogy megvannak-e a birkák, van-e szaporulat. Tátá bólintott, morgott valamit az orra alatt, és ment tovább.

A faluvégi bolond háza mellett rákanyarodtunk a legelőre. A vénasszony ott ült a kert végében, és fából faragott bölcsőt ringatott. Tente, baba, tente, énekelte halkán, majd ahogy a közelébe értünk, felerősödött a hangja, már szinte rikoltott, tenteeeee, babaaaaaaaaaa, tenteeeee. Közelebb húzódtam Tátához, aki rá sem nézett a vénasszonyra, ment egyenesen, keresztül a legelőn.

Már majdnem felértünk az első domb tetejére, mikor még mindig hallottam a tenteeeee elnyújtott rikoltását.

A hátunk mögött lassan elmaradozott a falu látképe, már csak sejteni lehetett, hogy valamelyik domb takarásában ott húzódik a faluvégi vénasszony háza, aztán a következő és a következő, majd a kocsmá, majd a templom, benne Mihai pópa, aki titokban megtanított imádkozni, aztán a következő ház s utána, valahol a második utca végén, anyámék, akik bizonyosan ott ültek a kemence mellett, és ették a puliszkát. Csak sejteni lehetett a falut, látni már nem. Istent csak sejteni, tudni lehet, mondta két héttel ezelőtt Mihai pópa, látni már nem. Nem értettem, miért nem lehet látni Istent, ha olyan nagy és hatalmas és mindenható, és mindenhol ott van, legalábbis Mihai pópa állítása szerint, szóval kicsit kételkedtem ebben a mi Istenünkben, hogy nem is olyan hatalmas és mindenható, ha még látni sem lehet. Ott, az egyik dombtetőn derengett fel a szavak értelme, éppen abban a pillanatban, mikor megsejtettem a távolban a falut. Talán mégis ott van mindenhol ez az Isten, még akkor is, ha nem mutatja magát. Gyorsan vettem három keresztet, hátha mégis lát, s akkor mégsem illendő, hogy kételkedtem benne. Biztos, ami biztos, szokta volt Tátá mondani, legalábbis anyám szerint.

Nagyapám közben megállt. A földön ott hevert egy hosszú és vastag husáng. Felvette, bicskájával kicsit megtisztította a kinövésektől, majd felém nyújtotta. – Ez lesz a botod – mondta kimérten.

Jól emlékszem, szólni sem mertem. Nem egészen értettem, hogy minek nekem bot. Elvettem a felém nyújtott botot, s két kézre fogtam. Hosszabb volt nálam legalább három arasszal, s jó vastag, nehéz, hogy egy kézben nem bírtam volna megtartani. Nagyapám megérezhette a bennem bujkáló értetlenkedést, mert még hozzáfűzte: – Egy csobán nem csobán bot nélkül – azzal megfordult, s ment tovább felfelé.

Egy ideig még ott álltam a rohadtul nehéz bottal, aztán utána indultam. Ez a botom története. Így lett botom, életem első botja. És az utolsó. Mert a csobán nem változtatja a botját, tanította később nagyapám, tehát én sem váltogathattam. Még akkor sem, ha nem bírom el. Ez a csobánná válás első lépcsője. Hogy legyen botunk. Hogy cipeljük. Nem elég a hegy, az átalvető, még ez is. Mentem nagyapám után, s húztam magam után a botot. Szépen felszántottam magam mögött a talajt. Ez volt az első jel, amit hátrahagytam ezen a földön. Mert a férfi nyomot kell hagyjon a világban, szokta volt mondogatni apám, nagyapám, üknagyapám. Mindegy, hogy milyen. Nyomot. A földdarabkák kifordultak a helyükből, s a nyomom ott kígyózott a hegy felé.

A csobánná válás második lépcsője, hogy felér az ember fia a hegyre. Kérkeztünk egy nagy havasi legelőre. Ezen a legelőn, ameddig csak a szem ellátott, mindenütt a borókafenyő tömött s kerek bokrai üldögéltek a földön, mintha a körül levő hegyek mind idejártak volna óriási zöld tojásokat tojni. Nagyapám megállt a legelő szélén, és

nagyot húzott a jó borókás levegőből. Álltam mögötte, támaszkodtam a csobánbotra, s próbáltam levegőt venni. Meregettem a szemem, hátha felfedezek valami érdekeset. A legelőn túl kezdődött az erdő, s egyszerre feltűnt a ház. Festetlen fenyődeszkából volt összehányva, s úgy kuporgott szomorúan az erdőszélen, mintha csőré emberek építettek volna. Egy kéménye volt, kis tornáca, s egyetlen tágas szobából állott. Amint beléptünk, nagyapám levetette a válláról az átalvetőt, s a sarokban álló tábori ágyra mutatott: – Ott fogsz aludni! – mondta, majd intett, hogy kövessem. Hátramentünk a ház mögött lévő karámhoz. Bejárata előtt két kutya hevert. Mikor feltápáskodtak, kissé hátrább léptem. Nagyok voltak, mint egy-egy megtermett borjú, nyakukon szögekkel kivert nyakörv, rajta a kolonc.

Vicsorogtak.

Nagyapám felemelte a bal kezét, s a kutyák elhallgattak, kicsit odébb mentek, így bemehettünk a karámba a juhok közé. Csak akkor léphettem be a juhokhoz, ha ott volt Tátá. Máskülönbén a kutyák nem engedtek még a kerítés közelébe sem. Nem bántottak, csak vicsorogtak. Így messziről őriztem a juhokat. Ők közelről, én messziről. Sohasem barátkoztak meg velem. Nem ismertek sem embert, sem Istent, csak nagyapámat. Ha megjelent, odébb mentek, ha elment, letelepedtek a karám elé, s nem mozdultak. Ha a juhok a legelőn voltak, elhevertek a nyáj két vége felől, ültek mozdulatlanul. Ha nem ismerem őket, azt hittem volna, dögöltek. És mindenki tudta a rendet, én is, a juhok is. Senki sem akarta megkerülni őket. Az sohasem derült ki, mi történt volna ekkor, mert meg sem próbáltuk. Reggelente vettem a botomat, nagyapám kinyitotta a karám kapuját, s a juhok szépen megindultak utánam. Kétoldalt jöttek a kutyák. Még a nevüket sem tudtam, persze teljesen felesleges is lett volna, úgysem hallgattak rám. Bár a nevüket elárulhattad volna, ha már odatettél a juhokra vigyázni! Tudom, tudom, de azért mégis. Bár tudtam volna valamit! Így csak a koszosbarna színükre emlékszem, nagyságukra s veszjóslón feltörő torokhangjukra. Másra nem. Ugye, jól mesélem a dolgot, Tátá? Így volt minden, ahogy elmondtam. Nem felejtettem ki semmit. Szó szerint így volt!

Változnak az idők, Tátá! Mikor ma hajnalban rákanyarodtam a legelőre, újra elmentem a vénasszony háza mellett. Az ablakok kitörve, az ajtót elhordták tüzelőnek, ahogy a pajtát is, csak a kisbölcső maradt ott az udvar közepén. Lassan elkorhad. Róla sem mondtál soha semmit, mindig csak hallgattál! Egyszer, talán már öt éve is van, hogy Tánti elmesélte nekem a történetet. Itt ült mellettem, talán éppen azon a kiemelkedésen, s csak mondta, hogy amikor vége lett a második nagy verekedésnek, szóval akkor történt, lelkecském, mikor nagyapád visszatért a frontról, igen, aranyoskám, magas, sudár férfiember volt, minden asszony megfordult utána a faluban, szóval akkor érkezett vele egy asszony, aki beköltözött a faluvegi házba, abba ott, ami annak előtte még Raluca nénié volt, a bábáé, csak meghalt szegény, Isten nyugosztalja, s az üresen álló házba költözött Maria, mert így hívták, így hívták, lelkecském, és senki sem tudott róla semmit, csak hogy szoptatós gyermeke van, ült kint a ház előtt, a gyermek ott lógott a csecsén, s ült egész áldott nap, ringatta a gyermeket, tente-tente, mondta neki egyre, s nem tudtuk, honnan jött, mit eszik, csak ült álló nap a lócán, s tente-tente, majd egyik este meglestem, láttam, amint nagyapád a kert felől besurran a házba, s kenyeret, hagymát visz neki, s később többször is láttam, hogy nagyapád félretesz fél kenyeret, máskor szalonnát, hagymát, krumplit a sajátjából, s ezek később eltűntek mindig, soha nem kérdeztem, lelkecském, hogy hová tűnnek a dolgok, úgysem válaszolt volna, mert sohasem válaszolt semmire, csak akkor beszélt, ha akart, szóval, lelkecském, néha el-eltűnt

az étel, vitte hetente többször is, vitte éjszaka az asszonynak, akinek egyik nyáron aztán meghalt a kölyke, s attól kezdve csak ült a kis fabölcső mellett, lábával ringatta, tente-tente, ült a bölcső mellett, ott ült nappal és egész éjjel, míg egyszer csak le nem esett a lócáról, s nagyapád meg vitte egészen addig az ételt, a kenyeret, de sohasem kérdeztem semmit, mert úgysem válaszolt volna, s akkor meg mindegy, kántálta el Tánti egy szuszra a történetet. Ott ült azon a kiemelkedésen, és ezt is tőle kellett megtudjam, Tátá, mert te sohasem mondtad el.

Nagy ember volt a te Tátid, duruzsolta máskor Tánti, csöndben suttogetta, mintha bárki is meghallhatná idekint a hegyen, sok-sok éve történt, kezdett bele, fent a Tölgyes mögötti irtáson, mikor Vasilicát, a bátosi csobán unokáját megcsapta a Púpos, nyár vége volt, lelkecském, az erdő egy hét alatt rozsdabarnává változott, s Vasilica már készült vissza a faluba, az anyja két hete megüzente, hogy feljön érte, s egyúttal elhozza a rég várt járandóságukat, há' akkor már hat hónapja nem fizetett a gazda, a hegyen sem járt akkor már jó ideje, csak ígérte, hogy jön, és hozza a pénzt, így ment ez, lelkecském, s ezért nem jött még Vasilica anyja, a pénzt várta, a fiú meg örült, szerette a hegyet, inkább ült a kecskék között az erdőn, mint a többiekkel az iskolapadban. Aztán egyik este visszatért a nyáj a kutyákkal, s a bátosi csobán számolta a kecskéket, csak egy egyéves gida hiányzott, meg az unokája, jaj, lelkecském, a Tölgyes feletti irtás északi felén, ott, ahol a cserjés kezdődött, bukkant rá a gida és unokája maradványaira, aztán, folytatta Tánti kifehéredve, meglátta a gida széttépett teste mellett a lábnyomokat, jól ismerte őket, hátul mélyen belenyomódtak a laza talajba, elől pedig a hatalmas karmok pontszerű nyomai. Aztán a faház északi oldalán ásott egy gödröt, oda temette Vasilicát, maga faragott egy fakeresztet, azt állította fejfának, és Tánti lesütött szemmel vetette egymás után a kereszteket, és ő mondta az imát, ő adta kezébe a gyertyát, mielőtt elásta volna a fiút. Aztán eljött nagyapádhoz, s egyik hajnalban, már lehullott az első hó, megindultak fel az irtás mögé, oda, ahol először látta a bátosi csobán az állatot, a hátukon száraz fát cipeltek, kezükben baltát, mentek, még alig pirkadt, s megtalálták az északi fenyves felett a nyomokat, azokat követve lelték meg az egyik üver alján a barlangot, előtte tüzet raktak, s a bejárat két oldalán, kezükben a baltákkal, vártak, mígnem a füst már elviselhetetlenné vált a barlangban, az állat leszegett fejével megindult kifelé, ó, hogy a dumnyező segítsen, s egyszerre csapódott bele a két fejsze a füsttől prüszkölő medve koponyájába, s miután megnyúzták, az állat gőzölgő beleit szétszórták a barlang előtt, s megindultak visszafelé.

Mert te sohasem mesélted el ezeket a történeteket, semmilyen történetet sem meséltél el nekem, csak azt az egyet. Egyszer leültél mellém a tűz mellé, és belekaptál, ahogyan aztán többször is, mindig ugyanúgy, ugyanazokkal a szavakkal, hangsúlyokkal és arckifejezéssel, hogy abban a nevezetes évben, vagyis egy esztendőre rá, hogy kézhez vettük újra az ungurokat meg a székelyeket, na akkor az én életemben még külön is igen nagy fordulat állott bé. Akkor engem választottak csobánnak, a környék összes juhát összeszeterelték a falu határába, eljött az összes ungur pásztor, ott voltak valamenynyien, ott álltak szemlesütve, s átadták az állatokat, átadták a földeket, átadtak mindent, s végre miénk lett mindaz, amit annyiszor elvettek tőlünk. Így mondtad. Jól emlékszem, ahogyan összeszűkült a szemed, mikor a tűz mellett ezeket mondtad, s hogy tanuljam meg, tanuld meg, fiam, jól védj az eszedbe, hogy ez a föld a tiéd, ameddig a szem ellát, ez mind a miénk, a tiéd, a falué, az országé, és soha senki nem veheti többé el tőlünk, többé nem engedjük, hogy ilyen sehonnaiak, ilyen bitangok elvegyék tőlünk a jussunk, hogy elvegyenek tőlünk bármit is. Hatalmasra nőttél, szavaid átcsaptak ekkor a tűz fő-

lött, fel a sötét éjszakába, lángolt a szemed, óriás voltál, te voltál Góliát, a legyőzhetetlen, aki mindenhol ott van, aki távollétében is megfékezi a kutyákat, naggyá és hatalmassá váltál, te lettél minden, s óriásinak éreztem magam ekkor, ahogy ott ültem melletted, a te véred voltam, véredből való, hittem, hogy miénk lesz minden, s hogy mindent és mindenkit legyőzünk együtt. Így mondtad, jól emlékszem, Tátá, s körbemutattál, szer-te a havason, ez a miénk, fiam, és őriznünk kell, amíg csak tudjuk.

A milicista itt élt a szomszéd faluban, mondtá egyszer Tánti, a művelődési központ mellett kapott házat, bizony, lelkecském, volt benne három szoba, három fájni szoba, mellette nyári konyha, jóféle kút az udvaron, és kert gyümölcsfákkal, de milyen gyümölcsfákkal, s az asszony és a két gyermek is ott lakott, a kölykek egész álló nap az udvaron hancúroztak, az asszonyt alig láttuk, csak néha, mikor vizet húzott a kútból, betegesfajta volt a lelkem, nem úgy a férje, az napjában kétszer végigsétált a falun, elbeszélgetett az emberekkel, megállította az átmenő kocsikat, elkért néha egy-egy buletint és talont, tette a dolgát, folytatta Tánti, s nyaranta el-eltűnt az erdőben, feljött egészen az esztenáig, és zsákjában pálinkát cipelt, jó kis cujkát, ő maga készítette, visszafele sajtot és zsendicét, a kölykek erőst szerették a zsendicét, lelkecském, de mennyire hogy szerették. Aztán azon a télen az országút egyik fáján himbálta a testét a szél, a dumnyező nyugtassa békében, vetette a keresztet Tánti.

Ez a miénk, fiam, mondtad rá egy hónapra is, a kézmozdulat hasonló, ugyanaz a hangszín, ugyanazok a szavak, nem hagyhatjuk, hogy az ungyurok újra elvegyék tőlünk. Nem fogjuk hagyni, Tátá, teljesen nyugodt lehetsz, ez a miénk, mondtam magamban, s egyre jobban hittem, hogy óriásiak vagyunk, s egyre jobban gyűlöltem az ungyurokat, akik el akarták venni a juhainkat és a földjeinket. El akarják venni a domb mögött megsejthető falut, a bolond vénasszony házat, a hegyre futó ösvényt, az első nyomaimat és a felettünk lebegő Istent.

A milicista ott élt a szomszéd faluban, mesélte máskor Tánti, a kultúrotthon mellett kapott házat, volt benne három fájintos szoba, mellette nyári konyha, jóféle kút az udvaron, és kert gyümölcsfákkal, bizony, lelkecském, erősen megszaladt nekik, s az asszony és a két gyermek is ott lakott, a kölykek egész álló nap az udvaron hancúroztak, az asszonyt alig lehetett látni, csak néha, mikor vizet húzott a kútból, göthös volt a nád-sád, bizony, lelkem, egész nap verte a köhögés, s a férje napjában kétszer végigsétált a falun, ilyenkor mindenki, még bátyádék is behúzódtak a házaikba, az ablakokat becsukták, elsötétítettek, az meg be-betért néha egy-egy házba, gumibotját kirakta az asztalra, beszélgetett az emberekkel, ilyen világot éltünk akkor, lelkecském. Aztán az egyik télen, folytatta Tánti, az országút egyik fáján találták meg, felpuffadt testét csak úgy himbálta a szél.

Ez a miénk, fiam, mondtad havonta egyszer, a kézmozdulat hasonló, ugyanaz a hangszín, ugyanazok a szavak, nem hagyhatjuk, hogy az ungyurok újra elvegyék tőlünk. Aztán az ungyurok nemigen jöttek, hogy elvegyék a juhokat, a földeket, s ha jöttek volna is, a két kutya elrendezte volna a dolgukat. De óriásiak voltunk, hatalmasak, és együtt gyűlöltük az ungyurokat.

Az alig hétéves gyermek a lomtárban kajtat, látod, Tátá, neked mondom, levesz egy régi teniszütőt a polcról, megsuhogtatja a levegőben, aztán odébb hajítja. Ülök a konyhában, figyelem az ajtórésen át, amint benyúl a borkánok közé, s előhúzza egy üveg lekvárt. A celofán már átszakadt a tetején, a benne lévő anyag kőkemény. Megállna benne a kanál, már ha valaki bele tudná dugni. Visszateszi. Az újabb zsákmány egy úszó. Forgatja, csavargatja a tetejét, míg aztán eltöri. Riadtan néz körül, de nem lát, és nincs

senki a lomtárban, aki látta volna. Beleteszi a törött úszót egy borkánba, tetőt is csavar rá, bizalmatlanul motyog maga elé. Aztán megtalálja a fényképeket egy kupac újság alatt, s leül velük a földre, sorra veszi őket. Semmi érdekes. Hegyek, völgyek, néha juhok. Ismét juhok, majd völgyek és hegyek. Aztán egy halom rajta egy husáng. Körülnéz, ismét sorba rendezi őket, visszapakolja az újságok közé. A sarokban halászbötkök. Ott van az övé is. Hosszú bambuszbot, Made in China. Nem szereti, mert régi. Tudja, szerintem épp azért jó, mert régi. Szeretne egy újat, egy kéket vagy pirosat, egy olyat, amelyiknek jobban hajlik a vége, látod, Tátá, értelmes gyermek. Aztán a horgászbötkök mögött meglátja a husángot. Másfélszer akkora, mint ő. Alig bírja megemelni, de azért kihúzza a sarokból. Nézi a vésetét, az önmagukba visszaforduló csíkokat, a levélformákat, virágokat. Végigfuttatja ujját a csíkokon, majd kinyitja a lomtár ajtaját, és büszkén hozza a szobába. Mikor hozzám ér, kap egy hatalmas pofont, és a lomtárra mutatok. Ez a hétéves gyermek szó nélkül megfordul, látod, Tátá, értelmes gyermek, ritka értelmes, s miközben feltörő könnyeit nyeli, cipeli vissza a botot a lomtárba. Szépen felszántotta a simára lakkozott parkettát.

Ez a miénk, fiam, mondtad akkor már hetente, ugyanaz a kézmozdulat, a hangszín és a szavak. És nem vagyunk hatalmasak, és nem vagyunk óriások, és, Tátá, itt hagytam ezt a kibaszott földet, a büdös juhokat, itt hagytam mindent, az ungurok nyugodtan elvehetik, ha akarják, legyen az övék, legyen minden az övék, nekem már nem kell, soha nem is kellett, csak neked kellett, Tátá. Mert elegendem lett ebből a rohadt nagy nagyságból és hatalomból, hogy mi vagyunk a havasok urai, hogy mi vagyunk a juhok parancsolói, még bár az a két rohadt kutya sem hallgatott rám. Tudod, Tátá, elegendem lett belőled és az ungurokból is. Ne félj, azok is utálnak minket. Kölcsönös az érzés. Tudod, ezt akkor nem mondhattam neked, akkor nem. Azon az éjjelen, mikor ismét a faluban jártál, akkor mentem el. Alig vártam, hogy megszabaduljak a juhoktól, a hegytől, a falutól, ettől a tetves országtól! És tőled, Tátá, mert tőled is meg akartam szabadulni, tőled és az unguroidtól, akik mindenbe beleártották magukat, akiket mindig elnyomtunk, akik mindig panaszkodtak, akik mindig túléltek, és akik még mindig ott vannak a nyakunkon. Ha annyira óriásiak és hatalmasak lettünk volna, akkor már rég nem lennének! Akkor már egy sem lenne közülük, de be kell látnunk, Tátá, s most már te is beláthatod, hogy sohasem voltunk hatalmasak és rettenetesek. Soha. Csak képzeltük! Csak képzeltém, mert már nem hiszek ezekben a történetekben! S tudod, most kicsi vagyok, egyetlen porszem, egy senki. Reggelente felkelek, kimegyek a földekre, és szedem az epret, máskor a narancsot, mikor minek van szezonja. Néha téglát hordok, máskor maltert. De nem itt, Tátá, nem ebben az országban, messze innen, ahol még azt sem tudják, hogy létezik ilyen ország. Semmit sem tudnak, nem tudják, honnan jöttem, hová tartok. Tudod, nem érdekli őket. Csak az, hogy délutánra le legyen szedve az eper vagy a narancs. És délutánra le van szedve. Ott áll ládámban a teherautókon. S mikor vége a munkának, én, a kis senki, hazamegyek, hazamegyek a feleségemhez, aki azt sem tudja, hol van ez az ország, hol van ez az erdő, hol vannak ezek a hegyek. Nem tud semmit, és nem is érdekli. És én soha nem is mondom el neki. Sem neki, sem a fiamnak. Semmi közük ehhez. Pedig ő hasonlít rád, ugyanolyan mélyen ül a szeme, s talán ugyanolyan magas lesz, mint te voltál. De nem fog tudni rólad semmit, s erről az egész vidékről sem. Hazamegyek munka után, s elmegyünk pecázni, tudod, arrafelé óriási halakat lehet fogni a folyókban, óriási, méteres halakat. Azok tényleg óriásiak és hatalmasak, élvezet kifogni őket. Kifogjuk a halakat, s a parton megsütjük őket. Aztán másnap ismét az eper vagy a narancs. Így van ez rendjén, szedjük a narancsot

és az epret, majd neveljük a gyermeket. Rád hasonlít, Tátá, de ezt sohasem fogja megtudni. Így döntöttem. Én, az eperszedő döntöttem így. Az, aki itt hagyott mindent, mert nem akart egy életen át hatalmas lenni. Aki nem akarta egy életen át utálni az ungrokat, s nem akarta, hogy azok egy életen át gyűlöljék. Ez már más baja, nem az enyém, Tátá, nem az enyém.

Tudod, Tánti mondta el egyszer, egyik nyáron itt üldögéltem, ahogy szoktam minden évben, szóval Tánti volt, aki elmondta, hogy megöltek. Sejtettem, hogy ez lesz, sejtettem, hogy egyszer megütnek itt a hegyen, de ez volt a sorsod, ez volt a halálod. Hogy egyszer itt találtam, lelkecském, mondta Tánti, itt találtam a karám előtt, mellette feküdt a két kutya, fejüket befúrták a hóna alá, és kinyuvadtak, nem akartak tovább élni, mert nem volt miért, nem volt, ki parancsoljon nekik, lelkecském, s hát hiába hoztam neki a puliszkát, már nem volt kinek, ott feküdt kiterítve a karám előtt, meghalt, megütötték, a feje be volt törve, arca vigyorba torzult, szeme nyitva, tele sötét lángokkal, ott feküdt, lelkecském, szegény nagyapádat megcsapták, megcsapta valaki, s azt is tudom, lelkecském, hogy ki volt, hogy az a Dénes nevezetű pásztor volt, az volt, mert rá egy évre megláttam az új báránybőr ködmönében, abban a foltosban, pont olyan volt, mint nagyapád kedves báránya, az a foltos kis jószág, amire annyira ügyelt az utolsó hetekben. Hát ezt mondta Tánti, aki mindig felhozta neked a puliszkát, a pálinkát, felhozott neked mindent, s te soha rá sem bagóztál, még nem is hívtad, hogy lakjon veled a hegyen. Ő meg jött, minden héten feljött hozzád, de te csak hatalmas voltál, óriás, s őrizted a büdös juhokat, hogy nehozz ellopja valaki őket, s aztán mégis beverte a fejedet egy ungr pásztor. És sohasem beszéltél Tántiról, és a bolond, faluvégi vénasszonyról sem, nem beszéltél te senkiről sem, Tátá, senkiről és semmiről. Mert hatalmas voltál és rettenetes. És azt akartad, hogy én is hatalmas és rettenetes legyek. Nem lettem, Tátá, nem lettem hatalmas és óriás sem, csak egy sehonnai eperszedő, egy senki, aki szedi az epret. Aki nap mint nap szedi az epret és a narancsot, és gyűlöli az ungrokat. Látod, ez lettem, Tátá, íme az unokád. Azért nem mondhatod, hogy sikertelen volt a nevelésed. Ez az egy megmaradt. Utálom őket, tiszta szívemből utálom őket, mert megöltek, s mert utálnak minket. Egy évben csak egyszer utálom őket, ilyenkor, mikor eljövök hozzád, s leülök ide a sírod mellé. Valamikor itt lehetett a karám, amott a ház. Azt is elhordták már, Tátá, elhordtak mindent, eltűzelték, és eltűzelték a karámot is, minden oszlopot, minden egyes fát, nem maradt itt már semmi, csak a sírod, s rajta a botod. Ez az egy maradt, ezt nem tűzelték el, nem merték. Mert a csobán nem csobán bot nélkül, így mondtad, ugye, Tátá? Mert félnek téged, hogy nagy vagy és hatalmas, s hogy még halálod után is visszajössz rendet tenni az emberek közé. Mint a bosszúálló Isten, ahogy Mihai pápa mondta volt. Nyugodj meg, Tátá, Tánti havonta feljön, és elrendezi a sírod, kigyomlálja a fűvet, virágot hoz, rendben tart mindent, habár tudom, téged ez egyáltalán nem érdekel, tudom, Tátá, ezt te le sem szarod. Tudom, s tudja Tánti is, de azért eljön, minden hónapban kijön, s még fát is ültetett a fejed mögé, hogy nyáron árnyékban legyél, de azt hiszem, ezt sem érdemled. Nem érdemled, Tátá, sem Tántit, sem engem. De jövünk, mert így kell lennie. Nem lehet másként. Ő nem tudom, miért, én, mert... Mert hazahoz a gyűlölet. Ott nem lehet gyűlölnöm, ott nem szabad. Csak itt. Itt ezen a szent helyen, itt a sírod mellett. Ne félj, Tátá, nem maradok el jövőre sem, s azután sem... Jövök, amíg van jártányi erőm, minden nyáron itt leszek, s ha van Isten, akkor neked minden nyáron végig kell hallgatnod ezt a történetet, szóról szóra, elmondom majd újra és újra, ugyanazon a hangon, ugyanazokkal a mozdulatokkal és szavakkal... Hogy te se felejtssd, mit tanítottál...